

Ákbári Kamilla – Juhász Csaba*: 2020 kihívásai, avagy a proaktív és prudens banki kamatkockázat-kezelés fontossága

Alaposan próbára tette a bankok kamatkockázat-kezelési tevékenységét a vírusjárvány nyomán a hazai és nemzetközi piacokon tapasztalt volatilitás. A CRD V uniós tőkekövetelmény-előírásainak átvezetése a hazai hitelintézeti törvényben ugyanakkor ezévtől a korábbinál szigorúbb előírásokat vezetett be a bankokat érintő kamatsokkok negatív hatásainak megelőzése, illetve méréséklése érdekében.

A 2020-as év nem csak a pandémia miatt vált emlékezetessé, hanem a pénz- és tőkepiacokon látott jelentős volatilitás miatt is. A 10 éves magyar állampapírhozamok 2020 január és március közepe között közel 1,5 százalékponttal, nagyságrendileg 50%-kal megugrottak, majd bő egy hónap múlva már visszatértek a korábbi szintekre. A hazai tőkepiacokat sem kerülte el a járvány okozta turbulencia. A magyar tőzsde hivatalos részvényindexe, a BUX 2020. január 2-án - történelmi maximumát elérve - 46.475 ponton zárt. Két és fél hónappal később, március 18-án már 29.500 pont alatt volt az értéke, év végére azonban újra 42.000 pont fölé emelkedett.

Ugyanez a változékonyság volt megfigyelhető a nemzetközi piacokon is. Az amerikai 10 éves kötvényhozamok 2020 márciusra az év elejéhez képest megfelelődték, a New York-i tőzsdeindex (NYSE Composite) 2020. február közepe után, 1 hónap leforgása alatt 35%-ot veszített az értékéből, majd év végén már új csúcsra ért.

A pénzügyi és tőkepiacok „hullámvasúttjai” újra ráirányítják a figyelmet többek között a hitelintézetek kamatkockázat-kezelésének fontosságára is. További aktualitást adnak a témának az elmúlt időszakban bekövetkezett szabályozói változások. A CRD V jelentette módosításokat 2020. december 26-án ültették át a hitelintézeti törvénybe (Hpt.). A banki könyvi kamatkockázatot tekintve az új szabályozás (Hpt. 172. § (12) bek.) következtében szigorúbb követelményeknek kell megfelelniük a hitelintézeteknek, illetve a felügyeleti hatóságok, így a Magyar Nemzeti Bank (MNB) beavatkozási mozgástere is kibővült.

A szavatoló tőke 20%-ában meghatározott korábbi limit helyett tulajdonképpen az Európai Bankhatóság (EBA) által meghatározott [korai figyelmeztető indikátort](#) kell a továbbiakban jogszabályi limitként figyelembe venni, amely a szavatoló tőke helyett az alapvető tőkéhez viszonyítja a kamatsokkok tőkére gyakorolt gazdaságiérték-változását.

Ennek megfelelően, ha egy hitelintézet tőkéjének gazdasági értéke (EVE) a hat felügyeleti sokkforogatókönyv (párhuzamos felfelé/lefelé elmozdulás, a hozamgörbe meredekebbé válása, illetve laposodása; valamint a rövid hozamok felfelé/lefelé elmozdulása) bármelyike által nagyobb csökkenést eredményez, mint az alapvető tőke 15%-a, akkor az MNB - az arányosság és a fokozatosság elvét követve - a Hpt-ben meghatározott felügyeleti intézkedéseket alkalmazhatja. Ezen túlmenően a jegybank akkor is beavatkozhat, ha a hitelintézet nettó kamatbevétele a felügyeleti sokkforogatókönyveket alkalmazva jelentősen csökken, illetve bármikor, ha a banki könyvi tevékenységből fakadó kamatlábckockázatot jelentősnek ítéli meg.

2020 tavaszán a pandémia okozta bizonytalanságok miatt a globális likviditás dinamikája jelentősen megváltozott. A tőkeáramlás a kockázatosabb eszközökből a likvidebb, kevésbé kockázatos

instrumentumok felé irányult, ami pánikszerű eladásokhoz vezetett több eszközosztályban is, csökkentve ezek likviditását. Ezen problémák a magyar piacon is megjelentek. A swapok és az állampapírok közötti hozamfelár (asset swap spread) kitágult, amely elsősorban a jegybanki intézkedések (pl. állampapír-vásárlási program elindítása a másodlagos piacon) hatására május elejére mérséklődött vissza.

1. ábra: Forrás: MNB, illetve ÁKK

A jelenlegi globálisan alacsony kamatkörnyezet nyomás alá helyezi a hazai bankok jövedelemtermelő képességét is. A nominálisan alacsony kamatszintek mellett ugyanis csökken a bankok kamatmarzsa azáltal, hogy forrásoldalon szűkebb a mozgásterük a kamatok további csökkentésére (például azért, mert a hazai jogszabályi előírások alapján a lakossági betétekre negatív kamat nem alkalmazható (Izd. Ptk. 6:390. §).

Ez a jelenség arra készítheti a hitelintézeteket, hogy a hagyományos banki bevételi forrásokon (kamatbevétel, jutalékbevétel) túl alternatív bevételi forrásokat találjanak, magasabb kockázatot felvállalva. Ilyen alternatív forrás lehet az, hogy tudatosan olyan hosszabb lejáratú és fix kamatozású eszközökben tartják befektetési, illetve likviditási portfóliójuk jelentős részét, amely magasabb kamatbevételt biztosít.

Nem hitelkockázati szempontból magasabb kockázatot képviselő eszközökről van tehát itt szó (ezt a legtöbb bank már csak a szigorú likviditási követelmények miatt sem teheti meg, mivel az állampapírnál magasabb hitelkockázatú, így jellemzően kevésbé likvid eszközt nem, vagy csak jóval alacsonyabb értéken veheti figyelembe likvid eszközként a likviditási fedezeti ráta (LCR) számítása során). Sokkal inkább arról például, hogy a rövidebb futamidejű és/vagy változó kamatozású államkötvényeik helyett nagy volumenben vásárolnak hosszú lejáratú állampapírokat.

Mivel a hitelintézetek forrásoldalán, az ügyfélbetétek következtében, a rövid futamidő (így a rövid átárazódási periódus), eszközoldalán pedig a fix vagy hosszú átárazódási periódussal rendelkező

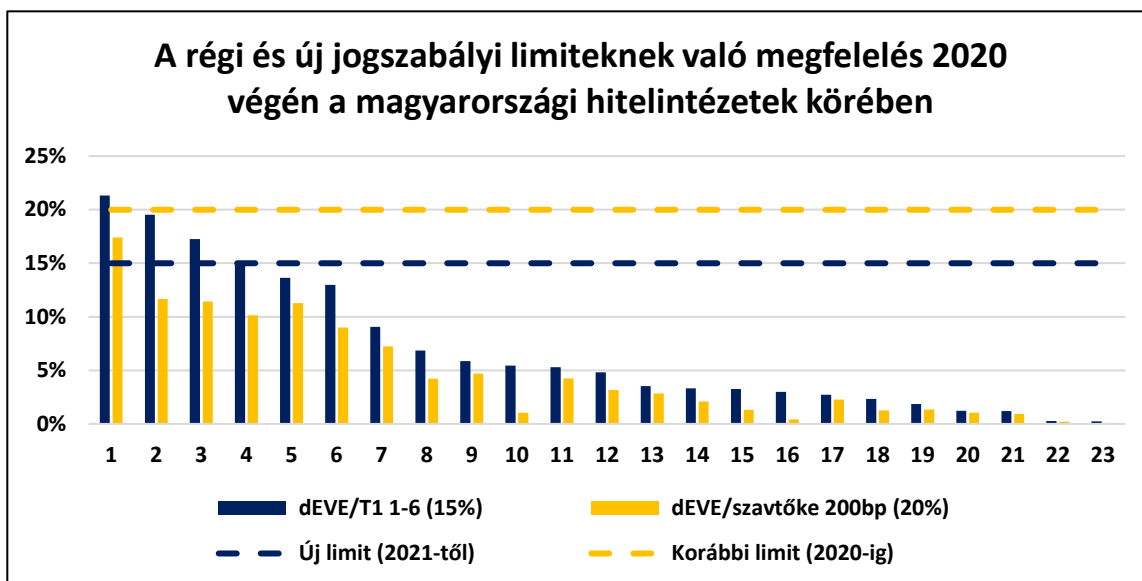
hitelek révén a hosszabb átárazódási periódus a jellemzőbb, ezért a hosszú lejáratú, fix eszközökbe történő befektetések fedezeti ügyletek alkalmazása nélkül tovább nyitják a hitelintézetek kamatpozícióját. Ez átmenetileg valóban kedvező hatással lehet egy hitelintézet eredményességére, de hosszú távon olyan kockázatot hordozhatnak magukban, amelyek súlyos következményekkel járhatnak nem csak a jövedelemtermelő képességre, hanem akár a likviditási- vagy tőkepozícióra is. Egy alacsony kamatkörnyezet idején felépített, nem fedezett, hosszú átárazódási idővel rendelkező pozíció esetén a hirtelen megemelkedő kamatkörnyezet ugyanis számviteli szempontból nem csak a hitelintézet eredményességére lehet negatív hatással, hanem a pozíciók átértékelődése (vagyis az, hogy emelkedő kamatkörnyezetben a korábban kibocsátott értékpapírok jelenértéke csökken) az értékelési tartalékon keresztül a rendelkezésre álló tőke nagyságát is erodálhatja. Ez – akár azonnali – tőkeproblémákat is okozhat. Az alábbi ábra is szemlélteti, hogy az említett 15%-os mutató számítása során figyelembe veendő 6 scenárió közül a legtöbb hazai bank a felfelé irányuló hozamgörbe-elmozdulásra érzékeny.

2. ábra: Forrás: MNB

Ezen túlmenően egy stresszhelyzetben a bankok likviditási helyzetére, reagálási képességére is negatív hatással lehet egy hosszabb átlagos átárazódási idővel rendelkező likviditási portfólió, hiszen, ha a helyzet úgy kívánja, az eszközöket csak alacsonyabb áron lesznek képesek értékesíteni.

Az 3. ábra alapján jól lehet látni, hogy 2020 végén a régi limitet (mely párhuzamos 200 bázispontos hozamgörbe-sokkok hatását állítja szembe a szavatoló tőkével, 20%-ban limitálva az arányt) egyik magyarországi hitelintézet sem sértette meg. Az új, 2021-től érvényes limitet (ami a 6 felüyeleti sokkforgatókönyv által okozott legnagyobb negatív EVE-változást maximálja az alapvető tőke 15%-ában) azonban 3 hitelintézet is meghaladta. Ezen intézményeknél tehát azonnali alkalmazkodási kényszer merül fel a jogszabályváltozás hatására.

3. ábra: Forrás: MNB

A kamatkockázatok jelentette potenciális veszélyeket felismerve szigorított a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság is a banki könyvi kamatkockázatokra vonatkozó előírásokon. Fontos, hogy a hitelintézetek a jövőben is kiemelt figyelmet fordítsanak a kamatkockázatok prudens menedzselésére, fedezésére, belső és jogszabályi limitek betartására.

Az MNB a jövőben is kiemelt hangsúlyt helyez arra, hogy a hazai hitelintézetek a banki könyvi kamatkockázatokra meghatározott jogszabályi limiteken belül menedzseljék kamatkockázati pozíciójukat és amennyiben akár egyedi hitelintézeti, akár szektor szinten jelentős kockázati gócpontokat fedez fel, akkor a rendelkezésére álló felügyeleti eszköztár segítségével be fog avatkozni. A magyar jegybank felügyeleti tevékenységének stratégiai célja, hogy preventív módon a potenciális kockázatokat már azelőtt mérsékelje mielőtt azok bekövetkeznének.

* A szerzők a Magyar Nemzeti Bank munkatársai

„Szerkesztett formában megjelent a Portfólió.hu oldalon 2021. május 13-án.”